

KÖK – EK (YAPIM EKİ VE ÇEKİM EKİ) / SÖZCÜKTE YAPI (BASİT – TÜREMİŞ – BİRLEŞİK)

1) **KÖK:** Bir sözcüğün parçalanamayan, anlamlı, en küçük parçasıdır. Sözcüğün kökü bulunurken sondan başa doğru ekler çıkarılır, kalan bölüm köktür.

a) **İsim Kökü:** Varlıkların, kavramların, duyguların ismi olan köklere isim kökü denir. İsim kökleri -mek / -mak ile okunmaz. Örnek; kalem, kitap, simit,

b) **Fiil Kökü:** İş, oluş veya durum bildiren köklere fiil kökü denir. Fiil kökleri -mek / -mak ile okunur. Örnek; oku-, sil-, bak-, gör- git-, bil-...

c) **İkili (ortak-sesteş) Kök:** Cümledeki anlamına öre bazen isim bazen de fiil kökü olan sözcükler. Örnek;

En sevdiğim hayvan attır. (hayvan olan at, isim köküdür.) / Elindeki kalemi çöpe attı. (fırlat- anlamında, fiildir.)

Gül çok güzel bir çiçektir. (gül isim) / Sana gülmek çok yakışıyor. (gül- fiil)

d) **Yansıma Kök:** Doğadaki seslerin kökü. İsim kabul edilir. Örnek: pat, çat, miyav, hav...

2) **EK:** Tek başına anlamları yoktur. Eklendiği sözcüğün anlamını ve yapısını değiştirebilir.

astagos

a) **Yapım Eki:** Eklendiği sözcüğün anlamını değiştiren eklerdir. Bazen de türünü değiştirir.

İSİMDEN İSİM YAPAN EKLER

- » **-lik:** zeytinlik, şekerlik, suluk, insanlık
- » **-li:** köylü, nişanlı, renkli, mavili, bilgili
- » **-siz:** evsiz, huysuz, akılsız, işsiz, parasız
- » **-cil:** evcil, otçul, bencil
- » **-cık:** kızılçık, arpacık, kulakçık, kitapçık
- » **-daş:** meslektaş, vatandaş, arkadaş
- » **-inci:** üçüncü, beşinci
- » **-msı:** acımsı, ekşimsi
- » **-sal:** kumsal, evrensel
- » **-it:** yaşıt
- » **-tı:** horultu cıvıltı

İSİMDEN FİİL YAPAN EKLER

- » **-le:** başla-, suçla-, sula-, terle-
- » **-al:** azal-, çoğal-, düzel-
- » **-il:** doğrul-, sivril-
- » **-a:** kana-, yaşa-, türe-, boşa-
- » **-da:** fısılda-, horulda-, gürülde-
- » **-at:** yönet-, gözet-
- » **-kır:** fişkir-, haykır-
- » **-lan:** evlen-
- » **-laş:** şakalaş-, dertleş-, çocuklaş-
- » **-(a)r:** morar-, karar-, yaşar-
- » **-se:** önemse-, garipse-

FİİLDEN FİİL YAPAN EKLER

- » **-t:** yürüt-, anlat-, ağlat-
- » **-(a)r:** kopar-, çıkar-, uçur-, düşür-
- » **-dir:** yazdır-, açtır-, biktır-, sordur-
- » **-(i)l:** atıl-, yazıl-, çözül-, sorul-
- » **-(i)n:** taran-, yıkan-, silin-, alın-
- » **-ele:** kovala-, itele-
- » **-ı:** kazı-, sürü-
- » **-msa:** anımsa-, gülümse-

FİİLDEN İSİM YAPAN EKLER

- » **-im:** seçim, üretim, bölüm, çözüm, verim
- » **-gi:** vergi, sevgi, görgü, bilgi, örgü, sergi
- » **-gın:** dalgın, kızgın, bilgin, durgun, salgın
- » **-ı / -i:** yazı, doğu, batı, gezi, tartı
- » **-ıcı / -ici:** yırtıcı, satıcı, yapıcı, geçici, kurucu
- » **-ca:** düşünce, eğlence
- » **-ecek:** giyecek, yakacak, açacak
- » **-ak:** yatak, kaçak, durak,
- » **-ga:** bölge, bilge, süpürge,
- » **-gan:** çalışkan, unutkan, çekingen
- » **-gıç:** bilgiç, dalgıç, başlangıç
- » **-ik:** kesik, açık, göçük, kırık
- » **-ın / -in:** yığın, akın, tütün, ekin
- » **-nç:** gülünç, basınç,
- » **-ıntı:** esinti, çıkıntı, döküntü,
- » **-(e)r:** gelir, gider, okur,
- » **-maca:** bulmaca, kesmece
- » **-sel:** görsel, uysal, işitsel
- » **-anak:** gelenek, görenek, olanak, seçenek
- » **-ış:** dikiş, yürüyüş
- » **-it:** geçit, yakıt, ölçüt
- » **-ma:** dondurma, danışma
- » **-mak:** çakmak, ekmek
- » **-tı:** belirtti, kızartı

b) **Çekim Eki:** Eklendiği sözcüğün anlamını ve türünü değiştirmez.

b1) **Çoğul Eki:** Sadece isimlere gelir. “-ler / -lar” Örnek; kitaplar, kalemler, evler, elmalar

b2) **İsmin Hal Ekleri:** Sadece isimlere gelir. “-i, -e, -de, -den” Örnek; ev, evi, eve, evde, evden

b3) **İyelik (Aitlik) Eki:** İsimlere gelerek kime ait olduğunu bildirir. Örnek; evim, evin, evi, evimiz, eviniz, evler

b4) **Tamlama Eki:** İsim tamlamalarındaki tamlayan ve tamlanan ekleri. “Ağaçın dalı kırılmış.”

b5) **Zaman Eki:** Fiillere eklenen zaman ekleri çekim ekidir. “gelmiş, geldi, gelecek, geliyor, gelir”

3) SÖZCÜKTE YAPI

a) **Basit Sözcük:** Yapım eki almayan sözcüklerdir. Bu tür sözcükler çekim eki almış olabilir. “defter, defterler”

astagos

b) **Türemiş Sözcük:** Yapım eki alan sözcüklerdir. Yukarıdaki tablolardaki sözcükler türemiştir. “simitçi, kalemlik”

c) **Birleşik Sözcük:** İki sözcüğün bir araya gelerek yeni anlamlı bir sözcük oluşturmasıdır. “çekyat, aslanagzı, gecekond, hanımeli, Çanakkale”

Bilgi: Türkçede çekim ekinden sonra yapım eki gelmez. (KÖK+YE+ÇE)